

Nakladnik:

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za istočnoslavenske jezike i književnosti
FF press

Za nakladnika:

Dr. sc. Vesna Vlahović-Štetić, red. prof.

Urednici:

Dr. sc. Željka Čelić, izv. prof.
Dr. sc. Tetyana Fuderer, izv. prof.

Recenzenti:

Dr. sc. Rafaela Božić, izv. prof.
Dr. sc. Oljga L. Palamarčuk, red. prof.

Lektura i korektura:

Željka Čelić
Tetyana Fuderer

Fotografija:

privatna zbirka M. Popovića

Slika na naslovnici:

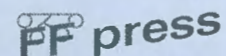
Taras Ševčenko
Cyganka-voroška. Akvarel, 1841.

ISBN

978-953-175-686-0

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 000994698.

UKRAJINISTIKA NA SVEUČILIŠTU
U ZAGREBU: 20 GODINA
УКРАЇНІСТИКА В ЗАГРЕБСЬКОМУ
УНІВЕРСИТЕТІ: 20 РОКІВ

 FF press

MMXVIII

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU
Odsjek za istočnoslavenske jezike i književnosti

- Сучасна українська літературна мова: Морфологія. / За заг. ред. І. К. Білодіда (1969) Київ: Наукова думка.
- Težak, S.; Babić, S. (1992) *Gramatika hrvatskoga jezika*, 7. izmijenjeno i dopunjeno izdanje. Zagreb: Školska knjiga.
- Український правопис (2007) Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні, НАН України, Ін-т укр. мови. Київ: Наукова думка.
- Вихованець І.; Городенська К. (2004) *Теоретична морфологія української мови*: – Академічна граматики української мови. Київ: Пульсари.
- Жовтобрюх М. А.; Волох О. Т.; Самійленко С. П. (1980) *Історична граматики української мови*. Київ: Вища школа.

Rječnici

- Anić, V. (1998) *Rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Novi Liber.
- Hrvatski enciklopedijski rječnik* (2002) ur. Ranko Matasović, Ljiljana Jojić, Zagreb: Novi Liber.
- Словник української мови: В 11 т.* / за ред. І. К. Білодіда. (1970 – 1980) Київ: Наукова думка.
- Загнітко А. П.; Данилюк І. Г.; Ситар Г. В (2007) *Словник українських прийменників*. Донецьк: ТОВ ВКФ „БАО“.

CONTRASTIVE ANALYSIS OF PRIMARY PREPOSITIONS WITH LOCATIVE CASE IN UKRAINIAN AND CROATIAN STANDARD LANGUAGES

The article will present at the synchronic level the similarities and differences in the use of primary prepositions that stand with the locative case in Croatian and Ukrainian standard languages. As the locative is a case with a very wide range of meanings, and a large number of prepositions are used with it, these prepositions enrich its range of meanings. We have narrowed the area of our interest to primary prepositions and we will use the contrasting method to point out the similarities and differences in these two related Slavic languages. As the paper will deal with the primary prepositions, and in both languages they mainly present the Proto-Slavic heritage, we will analyse this conditions, their genetic and typological similarity. We will show that only one preposition does not have its lexical counterpart in the other language. At the end of the article we will summarize what we attempted to present by this description and analysis, i.e. to what degree, due to centuries of language separation, prepositions in these two languages diverged according to their meanings.

Key words: prepositions, locative, analysis, Croatian, Ukrainian

ANITA HRNJAK

LJUBAVNI ŽIVOT ŽENE U OGLEDALU RODNO OBILJEŽENE FRAZELOGIJE HRVATSKOGA I RUSKOG JEZIKA¹

Žena se u rodno obilježenoj frazeologiji konceptualizira kroz različite aspekte njena života i na taj je način na frazeološkoj razini jezika odraženo ono što se u naivnoj slici svijeta projiciranoj u jezik smatra tipičnim za ženu. Pritom se značajan dio rodno obilježene frazeologije odnosi na ljubavni život žene, a upravo u njemu vrlo dobro dolaze do izražaja određene ustaljene predodžbe i rodni stereotipi te potvrđuju niz sličnosti u dvama srodnim slavenskim jezicima i dominaciju sličnih androcentričnih i patrijarhalnih stavova u hrvatskoj i ruskoj kulturi.

Ključne riječi: hrvatska rodna frazeologija, ruska rodna frazeologija, žena, ljubavni život, rodni stereotipi

Istraživanja frazeologije sa stajališta rodne lingvistike u najvećoj se mjeri fokusiraju na pitanje kako se rod kao društveno-kulturološka kategorija konceptualizira na frazeološkoj razini jezika, tj. kako se u tom segmentu jezika odražavaju kulturni koncepti ženskosti i muškosti kroz jezičnu sliku žena i muškaraca utemeljenu na ustaljenim rodnom predodžbama i rodnom stereotipima svojstvenima kulturi jezika koji je predmet lingvističke analize. Značajan dio bogate i složene slike žene u frazeologiji čini konceptualizacija njena ljubavnog života, a ona je vidljiva prije svega u rodno obilježenom dijelu frazeološkog fonda određenog jezika pod čime se podrazumijevaju frazemi koji su isključivo ili barem djelomično ograničeni u upotrebi s obzirom na spol referenta, tj. takvi koji se uvijek ili najčešće odnose na ženu.

1.1. I hrvatska i ruska rodno obilježena frazeologija obiluje frazemima ovoga tipa što je, između ostalog, i posljedica činjenice da u frazeologiji obaju ovih jezika postoji tendencija detaljnije i razrađenije konceptualizacije žene u odnosu na muškarca.² Treba ipak napomenuti da je ta tendencija značajno izraženija u ruskome jeziku što govori u prilog tezi o prevladavanju ženskoga principa u ruskoj kulturi koji se često ističe u filozofskim i kulturološkim promišljanjima ruskoga nacionalnog identiteta. Naime, ustaljene predodžbe i rodni stereotipi o ženama u hrvatskoj i ruskoj kulturi i naivnoj

¹ Članak je nastao kao rezultat rada na projektu „Application of phraseological theory in phraseography“ (4054) koji financira Hrvatska zaklada za znanost.

² Korpus frazema za ovaj članak preuzet je iz opsežnog istraživanja hrvatske i ruske frazeologije provedenog u okviru rada na doktorskoj disertaciji autorice pod nazivom „Rodni elementi u hrvatskoj i ruskoj frazeologiji“ te su i svi podaci i tvrdnje o korpusu utemeljeni na istome istraživanju.

slici svijeta i njihov odraz u rodno obilježenoj frazeologiji obaju jezika u velikoj mjeri možemo smatrati posljedicom prevladavajuće androcentričnoga karaktera većine europskih kultura. Ipak, stupanj androcentričnosti varira od kulture do kulture, a svako istraživanje ruske jezične slike svijeta treba uzeti u obzir i filozofska učenja Rozanova, Solov'eva i Berdjaeva o vječnoj ženstvenosti, ženskom principu ljubavi, duhovnosti i njegovoj povezanosti s pojmom svjetske duše koja doprinose „ženskoj“ konotaciji cjelokupne ruske kulturne tradicije i nacionalnog identiteta kroz lik „majčice Rusije“ (Denisova 2006, Edmondson 2009). U kojoj mjeri i na koji će način spomenute tendencije utjecati na dio rodno obilježene frazeologije hrvatskoga i ruskog jezika koja se odnosi na ljubavni život žene bit će vidljivo iz njegove semantičko-konceptualne analize.

2. Frazeološka slika ljubavnoga života žene u rodno obilježenoj frazeologiji prilično je detaljna i obuhvaća nekoliko različitih aspekata.

2.1. Hrvatski i ruski rodno obilježeni frazemi koji opisuju ženu kao ljubavnu ili bračnu partnericu utemeljeni su najvećim dijelom na shvaćanju o ljubavnoj i bračnoj vezi kao zajednici dvoje ljudi koji se kao dvije polovice iste cjeline savršeno nadopunjavaju. Vjerovanje o postojanju srodnih duša koje tvore idealnu cjelinu prisutna je u ljudskom društvu od davnina, a još je Platon prije više od dvije tisuće godina govorio o postojanju dviju razdvojenih polovica duše koje su u stalnoj potrazi jedna za drugom. Žena se kao jedna od dviju polovica smatra ljepšom, što je u skladu sa stereotipnom predodžbom o važnosti ljepote za osobe ženskog spola kao jednog od distinktivnih obilježja u odnosu na osobe muškog spola, a šaljivo se smatra i kvalitetnijom ili dražom polovicom. Vidljivo je to u frazemima *ljepša polovica* <čija (koga)>, *прекрасна половина* <чья (кого)>, *bolja polovica* <čija (koga)>, *лучшая половина* <чья (кого)>, *дражайшая половина* <чья (кого)>. U pozadini frazema *odabranića srca* <čijeg (koga)> i *дама сердца* <чья (кого)> nailazimo na univerzalnu stereotipnu predodžbu svojstvenu naivnoj slici svijeta o srcu kao sjedištu svih emocija, osobito ljubavi. Metafora u njihovoj dubinskoj strukturi ističe ulogu srca kao simbola ljubavi u muškarčevu odabiru žene kao osobe s kojom želi biti u ljubavnoj ili bračnoj zajednici. U obama analiziranim jezicima nalazimo i frazeme kojima se žena prikazuje kao muškarčeva partnerica ili prijateljica, osoba koja je muškarcu potpora, pomoć i oslonac u svim životnim situacijama na koje on nailazi: *životna partnerica* <čija (koga)>, *životna suputnica* <čija (koga)>, *подруга жизни* <чья (кого)>, *спутница жизни* <чья (кого)>. U dubinskoj strukturi ovoga tipa frazema očituje se konceptualna metafora o životu kao putovanju u kojem je žena predstavljena kao osoba koja na tom putovanju prati muškarca kroz sve situacije na koje on pritom nailazi.

2.2. U rodno obilješnim frazemima obaju analiziranih jezika jedan od aspekata kroz koje se oslikava ljubavni život žene je njen bračni status. Status žene kojoj je suprug dugo odsutan i neudane žene, usidjelice. Hrvatskom frazemu *bijela (slamnata)*

udovica u ruskom jeziku prema značenju odgovara frazem *соломенная вдова*. Oba s frazema odnose na ženu kojoj je suprug odsutan na duže vrijeme, a njihovo značenje proizlazi iz zanimljive pozadinske slike koja prikazuje udovicu, ali postoji i bitan element te slike koji upućuje na činjenicu da se ne radi o ženi koja je uistinu ostala bez supruga, nego o ženi koja se zbog odsutnosti supruga samo osjeća kao udovica. U velikom dvotomnom zborniku ruske frazeologije M. Mihel'sona frazem *соломенная вдова* dovodi se u vezu s njemačkim leksemom *Strohwitwe*, nastalim zbog srednjovjekovnog običaja da djevojka koja rodi izvan braka, mora nositi na glavi vijenac od slame. Frazem se povezuje i s drevnim ruskim običajem stavljanja slame na krevet tek vjenčanog bračnog para, te povezom od slame koji je simbolizirao sklapanje dogovora oko udaje. Varijantna sastavnica koja ukazuje na boju, prisutna je samo kod hrvatskog frazema, a pozitivan simbolički predznak bijele boje kao atributa utječe na semantiku imeničke komponente tako da na određeni način ublažava ili poništava njeno doslovno značenje. Ostali frazemi ove podskupine s ironičnim se prizvukom odnose na usidjelicu, ženu koja je neudana u dobi u kojoj se očekuje da bude u braku. Danas je ta granica znatno drugačija nego što je bila u prošlosti, pa ni dob žene kao referenta u upotrebi ovog frazema nije ista kao što je bila nekad. U hrvatskom frazemu *stara cura (fajla)* i njegovu ruskom ekvivalentu *старая дева* na šaljiv su način spojene pridjevska i imenička komponenta tako da tvore svojevrsan oksimoron, aludirajući na to da ženu u određenim godinama više nije primjereno nazivati djevojkom. Sličnu sliku žene koja predugo ostaje u dobnoj skupini djevojaka, nalazimo i u pozadini frazema *остаться (засидеться) в девках (девушках)*. Zanimljiv je ruski frazem *залежалый товар* koji se s podrugljivim prizvukom koristi za djevojku koja se dugo ne udaje i na taj način postaje teret roditeljima. Njime se takva djevojka metaforički poistovjećuje s robom koja dugo nije korištena, izgubila je na svježini i kako vrijeme odmiče tako postaje sve teže riješiti je se.

2.3. Samo u korpusu ruske rodno obilježene frazeologije nalazimo frazeme koji opisuju status žene u izvanbračnoj ljubavnoj vezi. Frazemi *заочная жена* i *соломенная жена* odnose se na ljubavnicu, ženu koja održava ljubavnu vezu s oženjenim muškarcem. Pridjevska komponenta *заочная* odnosi se na nešto što je učinjeno u odsutnosti i na šaljiv način opisuje status žene prema kojoj muškarac s kojim je u vezi, nema nikakvih formalnih obaveza. Frazem *соломенная жена* vjerojatno je nastao prema nešto starijem *соломенная вдова*, a pridjevska komponenta i ovdje na određen način umanjuje značenje imeničke komponente aludirajući na fiktivnost bračnog statusa.

2.4. Naredna podskupina odnosi se na nesklad u godinama ljubavnih ili bračnih partnera te u njoj nalazimo frazeme koji se odnose na ženu čija se dob znatno razlikuje od dobi partnera s kojim je u ljubavnoj ili bračnoj vezi, a utemeljeni su na predodžbi o dobnoj pripadnosti partnera dvjema različitim generacijama. U pozadini frazema *може (mogla bi) biti кći кому, в дочери годится кому, може (mogla bi) biti мама (maj-*

ka) komu i в матери годится кому vidljiva je stereotipna predodžba o tome kako je uobičajeno da u ljubavne ili bračne odnose stupaju partneri približno jednake životne dobi, dok im aludiranje na incestuoznost odnosa majke i sina, neprimjerenog odnosa u kojem postoji veća razlika u godinama, pridaje vrlo negativnu konotaciju.

2.5. Jedan od aspekata kroz koje se promatra ljubavni život žene je i ljubavna ili bračna prijevara. Hrvatski frazem *nabijati/nabiti rogove* komu < s kim > i ruski *наставлять/наставить рога* кому < с кем > u frazeološkim se rječnicima ovih dvaju jezika fiksiraju sa značenjem koje se odnosi na ženu koja vara ili je prevarila muža, tj. naglašava se kako je riječ o ženskoj nevjeri u bračnoj zajednici. Međutim, za značenje ovih frazema važnija je predodžba o monogamnosti koja definira i bračnu i izvanbračnu ljubavnu zajednicu. Odstupanje od pravila seksualnog ponašanja u takvoj zajednici smatra se nepoželjnim, a podrazumijeva se da je ženska nevjera sramotna za muškarca, pa se frazemi koriste s ironičnim ili podrugljivim prizvukom. Slika muškarca s rogovima u pozadini frazema obaju jezika predstavlja problem za nedvosmisleno utvrđivanje etimologije. U ruskom jezikoslovlju ovaj frazem dovodi se u vezu s nekoliko mogućih izvora. Smatra se da je frazem u ruski jezik došao iz njemačkog, jezika u kojem ga se povezuje s vojnom opremom drevnih Germana i običaja da žene, prateći muževe u ratni pohod, stavljaju na njihove glave kacige s rogovima. Iz perspektive žena to je moglo značiti da otpremaju muževe u rat i ostaju slobodne za odnose s drugim muškarcima. Kao mogući izvor navodi se i njemački carski ukaz iz 1427. godine kojim se određuje da svaki muškarac koji prekrši pravilo o zabranjenom boravku sa ženom za vrijeme vojnog roka, mora nositi rogove. Frazem se dovodi u vezu i s mitom o Akteonu koji je za kaznu pretvoren u jelena zbog toga što je promatrao božicu Dijanu pri kupanju, a spominje se i legenda o caru Androniku Komninu, bizantskom vladaru iz 12. stoljeća, koji je muževima žena s kojima je imao seksualne odnose, kao svojevrsnu kompenzaciju dozvoljavao lov u njegovim lovištima, a na vratima kuća tih muškaraca stavljeni su rogovi jelena (Birih, Mokienko, Stepanova 1998: 493).

2.6. Dio korpusa rodno obilježenih frazema opisuje odnos žene prema ljubavnoj vezi. Taj odnos očituje se prije svega u frazemima koji se odnose na otvoreno i pretjerano izražavanje ljubavi. Predodžba o sklonosti žene da pretjerano iskazuje svoju privrženost muškarcu dosađujući mu izljevima nježnosti u pokušaju da joj osjećaji budu uzvraćeni, vidljiva je u frazemima *bacati se oko vrata* komu i *вешаться на шею* кому. Slika u njihovoj dubinskoj strukturi upućuje na stereotip o tome da su žene osjećajnije od muškaraca i sklonije javno iskazivati svoje emocije, u ovom slučaju zagrljajem. Nadalje, odnos prema ljubavnoj vezi vidljiv je i u frazemima koji se odnose na potrebu žene za sigurnošću u ljubavnoj vezi. Žena koja je izuzetno vezana za svog partnera jer u ljubavnoj vezi prvenstveno traži potporu i sigurnost, u ruskom se frazemu *обвиваться/обвиться как плющ* вокруг кого uspoređuje s bršljanom, biljkom penjačicom koja korištenjem čvrsto pranja za podlogu na kojoj raste.

2.7. Naredni aspekt ljubavnog života žene koji je odražen u hrvatskoj i ruskoj rodno obilježenoj frazeologiji, čine razvrtnost i promiskuitet. Frazemi koji se odnose na promiskuitetnu ženu opisuju je kao osobu koja lako stupa u seksualne odnose ili često mijenja seksualne partnere. S obzirom na stroge norme seksualnog ponašanja koji vrijede za ženu u hrvatskoj i ruskoj kulturi, svi frazemi ovog tipa upotrebljavaju se s vrlo negativnom konotacijom. Pridjevska sastavnica hrvatskog frazema *laka žena* ukazuje na to da se žena olako upušta u seksualne odnose, dok u frazemu *laka roba* ta metafora odlazi korak dalje, izjednačavajući takvu ženu s robom, neživotnim predmetom kojeg svatko može posjedovati. Frazem *ходить (бегать) по мужикам* utemeljen je na slici žene koja ide od muškarca do muškarca, a slika u dubinskoj strukturi frazema *пойти по рукам* putem metonimije povezuje ruke s muškarcima i implicitno aludira na to da žena koja često mijenja partnere, postaje objekt i vlasništvo muškarca s kojim se upušta u seksualne odnose. I u ruskom frazemu *негде пробы ставитъ* на ком promiskuitetna se žena metaforički poistovjećuje s predmetom koji često mijenja vlasnika. Naime, frazem je utemeljen na slici zlatnog ukrasnog predmeta koji je potpuno prekriven zlatarskim oznakama za čistoću zlata. Za nastanak frazeološkog značenja bitno je znati da je ranije bilo uobičajeno predmete od zlata nositi zlataru na procjenu, osobito predmete koji su često mijenjali vlasnika od kojih se svaki htio osvjedočiti o njegovoj vrijednosti, pa je tako svaka oznaka predstavljala jednog vlasnika (Birih, Mokienko, Stepanova 1998: 474). Neumjerenost žene u putenoj strasti uz koju se povezuje česta promjena seksualnih partnera, opisuje se i poredbenim ruskim frazedom *как блудливая кошка* utemeljenim na usporedbi s mačkom i njenim karakterističnim ponašanjem u vrijeme tjeranja, a proizlazi iz enciklopedijskog znanja govornika o tome da mačke imaju vrlo učestale i intenzivne periode parenja.

2.8. Sljedeća podskupina frazema odnosi se na flert i zavodjenje. Već prethodno spominjani hrvatski frazem *bacati se oko vrata* komu i njegov ruski značenjski ekvivalent *вешаться на шею* кому³ imaju i jedan dodatni element značenja jer opisuju ponašanje žene koja stalno, uporno i nametljivo nastoji pridobiti muškarčevu pažnju i naklonost zbog čega frazem ima pomalo ironičan i podrugljiv ton. U pozadini ovih dvaju frazema je slika žene koja konstantno grli muškarca prepuštajući mu se u potpunosti. U dvama frazemima ove podskupine očituje se predodžba svojstvena naivnoj slici svijeta prema kojoj su oči ogledalo duše, pa se zavodjenje u dubinskoj strukturi frazema *глазки строить* кому i *стрелять глазами (глазками)* povezuje sa znakovitim pogledima u kojima se daju iščitati osjećaji i namjere žene prema muškarcu. U pozadini frazema *вертеть (крутить) хвостом* nalazimo drugačiju sliku koju nije lagano nedvosmisleno protumačiti. Naime, slika tek implicitno, putem životinjskog somatizma, upućuje na životinju, iako nije jasno o kojoj je životinji riječ. Moguće je

³ V. 2.6.

tek pretpostaviti da se radi o mački ili psu s obzirom na znanje govornika o tipičnom ponašanju mužjaka i ženki mačaka ili pasa u periodu tjeranja i parenja za koje je karakteristično držanje tijela s visoko podignutim repom. Ne treba odbaciti ni mogućnost da je frazem nastao na temelju metaforičkog poistovjećivanja s pokretima repa lisice, životinje koja se stereotipno povezuje s lukavošću, osobinom koja je u određenoj mjeri potrebna ženi kako bi uspješno zavela muškarca. Neki ga frazeolozi dovode u vezu s biblijskim motivom prvobitnog grijeha i Evom zavodnicom koja se često prikazivala s repom umjesto nogu (Peršaj 2001: 116).

2.9. Nekoliko hrvatskih i ruskih rodno obilježenih frazema odnosi se na ženu kao zavodnicu. Lik žene zavodnice koja svojom seksualnom privlačnošću i izrazitim manipulativnim sposobnostima potpuno opčinjava muškarca i najčešće biva pogubnom za njegovu sudbinu, arhetipski je lik prisutan u kulturi, folkloru i književnosti raznih naroda još od davnih vremena. Kao književni lik svoj procvat doživljava u ranom europskom romantizmu, ali široka je popularnost, zbog koje se sintagma, nastala prema francuskom *la femme fatale*, toliko proširila u upotrebi i postala dijelom internacionalnog frazeološkog fonda mnogih jezika, povezana s likom fatalne zavodnice kao glavnog ženskog lika američkog filma noir 1940-tih godina. U hrvatskom i ruskom jeziku frazem koji se odnosi na neodoljivu i zavodljivu ženu kojom muškarac postaje naprosto opsjednut pojavljuje se u prevedenom i neprevedenom obliku. U neprevedenom obliku *femme fatale* nalazimo u oba analizirana jezika s izvornom ortografijom. Osim njega u istom se značenju pojavljuje i prevedeni oblik ovog internacionalnog frazema kao *fatalna žena* u hrvatskom i *роковая женщина* u ruskom jeziku. Frazeološko značenje podrazumijeva da se radi o samouvjerenoj ženi najčešće vrlo naglašene seksualne privlačnosti koja je u stanju manipulirati muškarcem kako bi postigla ono što njoj najviše odgovara, a pritom često ima sudbonosan i nerijetko poguban utjecaj na njegov život. Frazemom *чёртова кукла* opisuje se zavodljiva žena sklona koketiranju s muškarcima, a podrazumijeva se da takva žena koristi svoju privlačnost kako bi izvukla korist iz odnosa s muškarcem i tako ostvarila svoje osobne ciljeve. Frazem je utemeljen na kršćanskoj predodžbi o povezanosti žene s nečistom silom, a prisutnost leksema *кукла* u svojstvu komponente oslikava zavodljivu i koristoljubivu ženu kao marionetu, oruđe u rukama vruga, utjelovljenja svega zla, pa tako i nemoralnosti koristoljublja (BFSRJ: 725).

2.10. Izbirljivost u odabiru partnera također je jedan od aspekata ljubavnog života žene oslikanog kroz rodno obilježenu frazeologiju. Stereotipni rasplet iz bajki prema kojem glavnu junakinju od svih problema i nesreća spašava princ, idealizirani lik oslikan kao privlačan muškarac koji obično dolazi na konju odnekud izdaleka, prisutan je u pozadini hrvatskog frazema *čekati princa na bijelom konju* i ruskog *ждать сказочного принца <на коне>*. Oba se frazema upotrebljavaju s ironičnim prizvukom, a odnose se na ženu koja je izbirljiva u ljubavi i čeka svog idealnog budućeg partnera ili supruga.

2.11. Jedan ruski frazem odnosi se na rezerviranost i nedodirljivost žene kao jedan od elemenata koji definira njen ljubavni život. Ženu koja je vrlo suzdržana u odnosu s muškarcima opisuje frazem *царевна-недотрога*. Njegovo podrijetlo prilično je netransparentno, ali ga je moguće povezati s naslovom popularne poeme i istoimene zbirke pjesama V. B. Bakaldina iz 1959. godine. U ruskom se jeziku ovaj frazem koristi kada se na šaljiv način opisuje ženska osoba koja se drži pretjerano rezervirano, ne dozvoljava ni najmanju familijarnost, prisnost ili šalu od strane druge osobe, najčešće muškarca koji joj udvara.

2.12. U obama analiziranim jezicima nalazimo frazeme koji se odnose na suzdržavanje od ljubavnih i/ili seksualnih odnosa. Žena koja se iz nekog razloga odriče ljubavnih veza i/ili seksualnih odnosa, opisuje se hrvatskim frazedom *živjeti kao opatica* i njegovim ruskim ekvivalentom *жить как монахиня*. Takav način života u navedenim se frazemima uspoređuje s načinom života redovnice, žene posvećene zavjetu čistoće koji je položila prilikom stupanja u neki od crkvenih redova Katoličke ili Pravoslavne crkve.

2.13. Jedan hrvatski frazem opisuje seks kao sredstvo za postizanje ciljeva kao jedan od aspekata ljubavnog života žene. Frazem *doći preko kreveta* do čega najčešće se upotrebljava za žensku osobu koja iskorištava svoj seksipil i stupa u seksualne odnose bez ljubavi s namjerom da pridobije partnera kako bi joj pomogao u postizanju njenih osobnih ciljeva. Utemeljen je na metonimiji koja povezuje krevet sa seksom.

3. Analizom ovoga segmenta rodno obilježene frazeologije dvaju jezika iskristalizirale su se određene stereotipne predodžbe i stavovi o ljubavnom životu žene prisutne u hrvatskoj i ruskoj kulturi, a dokazano je kako se i u ovom segmentu rodno obilježene frazeologije u dvama srodnim jezicima vrlo slično konceptualizira slika žene.

a/ Izuzetno važnim smatra se bračni status žene koja se ostvaruje isključivo u institucionaliziranoj bračnoj zajednici.

b/ Prema slici rodno obilježene frazeologije žene su sklonije flertu, a smatra se i da žene zavodnice mogu imati pogubno djelovanje na muškarca.

c/ Uvriježeno je mišljenje da su žene izbirljivije pri odabiru ljubavnog partnera te da pritom imaju nerealna očekivanja zbog idealizirane slike poželjnog muškarca koje većina žena stvara.

d/ U analiziranom korpusu vidljiv je ironičan odnos prema ženskoj sklonosti otvorenom i pretjeranom izražavanju ljubavi i ženskoj potrebi za sigurnošću u ljubavnoj vezi.

e/ Osobito je zanimljiva u frazeologiji vidljiva predodžba o tome da žene koriste seks kao sredstvo za postizanje osobnih ciljeva. U ovoj se ustaljenoj predodžbi zapravo očituje dvostruka rodna diskriminacija žene jer ju se, s jedne strane, smatra manipulatorom, a s druge strane žena postaje manipulator upravo zbog činjenice da su muškarci uvijek na pozicijama moći za koje se žene moraju boriti svim njima dostupnim i raspoloživim sredstvima.

Sve navedene ustaljene predodžbe i rodni stereotipi o ljubavnom životu žene proizašle iz analiziranog korpusa zapravo potvrđuju da slika žena u hrvatskoj i ruskoj kulturi i jezičnoj slici svijeta u značajnoj mjeri potvrđuje dominaciju androcentričnih i patrijarhalnih stavova. Međutim, iznoseći ovakav zaključak svakako treba imati na umu da i u hrvatskoj i u ruskoj rodno obilježenoj frazeologiji, kao uostalom i u frazeologiji općenito, prevladavaju upravo negativni koncepti što je u skladu s univerzalnom tendencijom pri frazeologizaciji u većini jezika. Pritom se kod obaju spolova ističe ono što je negativno u stereotipnom poimanju muškosti i ženskosti podjednako u oba jezika. Dakle, rodna asimetrija dolazi do izražaja upravo toliko da bismo negativnu konotaciju pojedinih rodno obilježenih frazema mogli u određenoj mjeri smatrati i odrazom specifičnog načina konceptualizacije stvarnosti u frazeologiji u kojem je „dobro“ uvijek norma, a „loše“ je obilježeno i češće se odražava u jeziku kao odklon od idealne norme (Kirilina 2000: 178, 196-197).

Bez obzira na sve rečeno, rodna istraživanja u frazeologiji važna su, između ostalog, i zbog neutralizacije stvaranja rodni stereotipa i njihove reprodukcije kojom se podržava rodna neravnopravnost. Treba istaknuti da jezik odražava stereotipe, ali ih i stvara na dva načina. Kulturološki rodni modeli odražavaju se na svim razinama jezika, a njihova reprodukcija kroz jezik garantira im trajnost. Ustaljene predodžbe koje se konceptualiziraju na frazeološkoj razini jezika, stalnim se ponavljanjem pretvaraju u stereotipe i utječu na stvaranje novih kulturoloških modela poimanja rodni razlika. Stoga je proučavanje rodni aspekta frazeologije način da se barem u jednom segmentu jeziku indirektno dokine rodna nejednakost.

POPIS LITERATURE

- Birih, Mokienko, Stepanova 1998 = Бирих А. К.; Мокиенко В. М.; Степанова Л. И. 1998: *Словарь русской фразеологии. Историко-этимологический справочник*, Фолио-Пресс, Санкт-Петербург, 704 с.
- BFSRJ = *Большой фразеологический словарь русского языка* (отв. ред. В. Н. Телия), ООО «АСТ-ПРЕСС КНИГА», Москва, 2006, 784 с.
- Denisova 2006 = Денисова Т. А. 2006: *Репрезентация концептов мужчина и женщина в языковом сознании русского народа*, диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук (рукопись), Тамбовский государственный университет им. Г. Р. Державина, Тамбов, 189 с.
- Edmondson 2009 = Эдмондсон Л. 2009: *Гендер, миф и нация в Европе: образ матери-России в европейском контексте*, В: Шоре, Э., Хайдер, К., Зверева, Г. (ред.): *Пол, гендер, культура*, Российский государственный гуманитарный университет (стр. 411-438). Москва.

- Kirilina 2000 = Кирилина А. В. 2000: *Гендерные аспекты языка и коммуникации*, диссертация на соискание ученой степени доктора филологических наук (рукопись), Московский государственный лингвистический университет, Москва.
- Mihelson 1994 = Михельсон М. И. 1994: *Русская мысль и речь. Своё и чужое. Опыт русской фразеологии* http://dic.academic.ru/contents.nsf/michelson_new/ (posjet 22.4.2015.)
- Peršaj 2001 = Першай А. Ю. 2001: *Сексуальная инициатива: репрезентация и оценка (на материале белорусской фразеологии)* в Семашко И. М. (ред.): *Гендерные проблемы в общественных науках*, ИЭА РАН (стр. 109-120). Москва.

LOVE LIFE OF A WOMAN IN A MIRROR OF GENDER-MARKED CROATIAN AND RUSSIAN PHRASEOLOGY

A woman in gender-marked phraseology of Croatian and Russian language is often conceptualized through different aspect of her love life, therefore this particular part of gender-marked phraseology can be used in order to identify many similarities and differences in the manner in which the conceptualisation of the female gender manifests itself through the gender stereotyping inherent in the collective consciousness of speakers of both languages. As a result of a semantic analysis this article proves that the manner in which Croatian and Russian phraseologies conceptualise female gender as a socio-cultural category is under a strong influence of still very much alive androcentric and patriarchally-oriented mentality of Croatian and Russian cultures.

Key words: *Croatian gender phraseology, Russian gender phraseology, woman, love life, gender stereotypes*